

– максимальна фінансова допомога в не фінансових формах – наприклад, у вигляді гарантій за кредити в комерційних організаціях (банків);

Висновки

Вищевикладений матеріал свідчить про те, що діяльність держави слід спрямовувати не на фінансування окремих заходів, а на створення власної фінансової інфраструктури, яка дозволила б забезпечити функціонування всього виробничого комплексу пенітенціарної системи інвестиціями. Така система має включати:

1. Лізингові компанії – придбання обладнання у власність сьогодні для більшості державних підприємств виправних колоній не під силу. Необхідно заснування лізингової компанії, яка б надавала за договором оренди машини і обладнання в користування названим підприємствам. Засновниками повинні виступати центральний і територіальні органи управління пенітенціарної системи.

2. Страхові компанії – для страхування можливих господарських ризиків і акумулювання фінансових ресурсів тільки виробничого комплексу пенітенціарної системи, поряд зі страхуванням співробітників.

3. Інвестиційно-промислові групи орієнтовані на фінансування конкретних проектів.

Список використаних джерел

1. Аньчишкин А.И. Наука – техника – экономика / А.И. Аньчишкин. – М.: Экономика. – 1989. – 68 с.
2. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навч. посіб. / А.П. Дука – К.: Каравела. – 2007. – 424 с.
3. Дем'яненко М.Я., Алексійчук В.М., Борщ А.Г. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва / М.Я. Дем'яненко, В.М. Алексійчук, А.Г. Борщ – К.: ІАЕ УААН. – 2002. – 645 с.
4. Инновационный менеджмент: Учебное пособие / Под ред. В.М. Аньшина, А.А. Дагаева – М.: Дело. – 2003. – 528 с.
5. Комаров В.В. Инвестиции и лизинг в СНГ / В.В. Комаров. – М.: Финансы и статистика. – 2001. – 424 с.
6. Кондратьев Н.Д. Основы проблемы экономической динамики / Н.Д. Кондратьев. – М.: Наука. – 1991. – 214 с.
7. Матвеева Н.С. Особенности организации производства в уголовно-исполнительной системе России / Н.С. Матвеева // Человек: преступление и наказание. – Вологда, 2010. – №4 (71). – С. 118–122.
8. Загальна характеристика Державної пенітенціарної служби України [станом на 01.05.2012] [Електрон. ресурс] Державна пенітенціарна служба України. – URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>

Т.М. ДЯКОВА,

аспірантка, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Сутність фінансування інноваційного розвитку суб'єктів господарювання

У статті розглядаються теоретичні засади фінансового забезпечення інноваційного розвитку суб'єктів господарювання в Україні, практика та шляхи їх впровадження.

Ключові слова: фінансове забезпечення, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність.

В статье рассматриваются теоретические основы финансового обеспечения инновационного развития субъектов хозяйствования в Украине, практика и пути их внедрения.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, инновационное развитие, инновационная деятельность.

In the article the theoretical bases of financial support innovative development of businesses in Ukraine, practices and ways of their implementation.

Постановка проблеми. На сьогодні одним із глобальних завдань для України є активна праця над власною економікою та її коригування, а саме пошуки варіантів фінансування інноваційного розвитку суб'єктів господарювання. Труднощі становлення ринкових відносин пов'язані з процесами

зниження рівня НТП в Україні, який є одним із головних факторів підвищення власної економіки країни.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. На сучасному етапі розвиток інноваційної сфери в Україні можна охарактеризувати як такий, що не відповідає світовим тенденціям, а товари, що виробляються, – світовим стандартам. Саме тому останнім часом серед науковців активізувалася увага щодо досліджень, пов'язаних з інноваційними процесами. Над питаннями щодо оцінки стану інноваційної діяльності в Україні, а також механізмів його покращення працювали такі вчені, як О. Амоша, В. Антонюк, О. Волков, П. Бубенко, В. Гусев, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Гречан, М. Денисенко, В. Диба, М. Кулаєць, Л. Куцеконь, В. Куштим, А. Никифоров, В. Парнюк, А. Пересада, В. Покотилова, Л. Сапун, А. Сидорова, А. Халілов, та багато інших. Проте, незважаючи на таку кількість наукових надбань, дана тема залишається все ж таки актуальною.

Метою статті є розробка теоретичних аспектів, методичних основ і практичних рекомендацій щодо фінансування інноваційного розвитку суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Науково-технічний розвиток промисловості можливий за рахунок створення державної підтримки та ефективного використання продукції високотехнологічного сектору. В умовах міжнародного поділу праці та міжрегіональної спеціалізації міжнародна конкуренція посилюється. Пошук своєї ніші та утримання позицій на світовому ринку стають дедалі важчими. Тому українська продукція має бути оригінальною, тобто не повинна мати аналогів у світі і при цьому не втрачати свій якісний рівень [1, с. 250].

Фінансове забезпечення – підсистема і метод фінансово-кредитного механізму. Реалізується на основі встановленої системи фінансування: самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування, фінансовий ринок. За допомогою цих форм відбувається формування фінансових ресурсів. Надзвичайно важливо, в який спосіб здійснюється формування фінансових ресурсів, якими каналами і в яких формах вони рухаються, на яких умовах виділяються [2, с. 204].

В економічній літературі існують різні точки зору стосовно визначення поняття «інновація».

Зокрема, Р.А. Фатхутдинов вважає, що «інновація» це – нововведення в галузі техніки, технології, організації праці або управління, засноване на використанні досягнень науки і передового досвіду; кінцевий результат інноваційної діяльності [3, с. 11].

Іншої думки дотримується О.В. Станіславик, який розглядає поняття «інновація» як: 1) вкладення коштів в економіку, що забезпечує зміну техніки та технології; 2) нова техніка, технологія, що є результатом досягнень науково-технічного прогресу. Істотним чинником інновації є розвиток винахідництва, раціоналізації, поява великих відкриттів [4, с. 17].

Г.Н. Джурабаева термін «інновація» подає як концепцію, що стосується нових рішень чи модернізації, що існують у різних сферах суспільного життя, а також у природі [5, с. 40].

Розглядаючи варіанти основного поняття «інновація», розуміємо, що значення терміна «інновація» є дуже багатограним, починаючи з узагальнених та широких варіантів понять до над вузьких специфічних, що найчастіше відносяться до технічних нововведень. Отже, узагальнивши, можна сказати, що існує два основні підходи щодо тлумачення цього терміна.

На думку автора статті, більш повним є термін «інновація», що об'єднує у собі обидва підходи, тобто: «інновація» – це сукупність певних концепцій та методологій, методів організації та управління, процес прийняття кардинальних рішень щодо стратегії розвитку суб'єкта господарювання, нововведення, інвестування фінансових активів для досягнення певного прогресу в технології та техніці, новизна в технологіях, що є результатом НТП.

Крім цього, частина вчених розглядає інновацію саме як процес впровадження нових виробів, технологій, методів організації виробництва і праці та методів управління. Інші передбачають дослідження інновації як продукту – результату процесів впровадження нової техніки, технології, нового методу.

Не менш важливим поняттям є поняття «інноваційна діяльність», яке науковці теж розглядають з різних позицій, але вони не є принципово різними. Наприклад Т.О. Скрипка розглядає інноваційну діяльність як процес, спрямований на реалізацію результатів завершених наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий або вдосконалений продукт, що реалізується на ринку, у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, а також супутні наукові дослідження і розробки. Інноваційна діяльність розпочинається з виникнення науково-технічної ідеї і завершується розповсюдженням продукту [6, с. 53].

Інший погляд Н.В. Краснокутської, під «інноваційною діяльністю» вона розуміє діяльність колективу, спрямовану на забезпечення доведення науково-технічних ідей, винаходів (новацій) до результату, придатного до практичного застосування та реалізації їх на ринку з метою задоволення потреб суспільства в конкурентоспроможних товарах і послугах [7, с. 72].

Власна думка щодо визначення «інноваційна діяльність» – це одна з економіко-правових форм інвестиційної діяльності, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів НТП і наукових досліджень, у виробництві і соціальній сфері з метою досягнення певного соціально-економічного ефекту, що зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних та принципово нових видів товарів і послуг, досягнення прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, здійснення якісних змін у стані продуктивних сил, поліпшення соціального й екологічного становища та інше.

Фінансове забезпечення інноваційного розвитку є комплексом методів та важелів впливу на інноваційну діяльність, який реалізується у різних формах через відповідну систему фінансування. Виходячи з такого трактування основними складовими фінансового забезпечення інноваційної діяльності є методи та форми фінансування, важелі впливу на інноваційну діяльність, джерела надходження коштів, моніторинг і контроль за фінансуванням інноваційної діяльності. Вищенаведені складові відображають головні аспекти організації процесу фінансування інноваційної діяльності на підприємствах.

Фінансовий механізм забезпечення інноваційної діяльності має три головні елементи: державне фінансування, кредитування і самофінансування. Державне фінансування – це фінансування інноваційної діяльності суб'єктів господарювання за кошти бюджету і позабюджетних фондів. Кредитування – це фінансування інноваційної діяльності за рахунок позик банку та інших кредитних інституцій. Самофінансування передбачає використання суб'єктами господарювання власних та залучених фінансових ресурсів в інноваційних цілях. Головними джерелами власних фінансових ресурсів є прибуток і амортизація [4, с. 56].

Методи фінансування інновацій можна розділити на прямі та непрямі. Найбільш поширеними джерелами прямого фі-

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

нансування інноваційної діяльності є: банківський кредит; кошти від емісії цінних паперів; сторонні інвестиції; інноваційний кредит; власні кошти компанії (прибуток, амортизаційні відрахування) та інші. До непрямих методів належать: придбання у розстрочку чи отримання в лізинг (оренду) необхідного для виконання проекту обладнання; придбання (на технологію, що використовується в проекті) ліцензії з оплатою останньої у формі роялті (відсотка від продажу кінцевого продукту); розміщення цінних паперів з оплатою у формі поставок чи отримання в лізинг необхідних ресурсів та інші [1, с. 313].

Отже, систематизуємо джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств в таблицю по групах.

Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Інвестиції у відтворення основних засобів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень.

Інноваційна діяльність як одна із форм інвестиційної діяльності здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу, що включає:

- випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій;
- прогресивні міжгалузеві структурні зрушення;
- реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат;
- фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у розвитку продуктивних сил;
- розробку і впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального та екологічного становища.

Порядок фінансування інноваційних проектів і структура інвестиційних ресурсів у кожному конкретному випадку має свою специфіку і безпосередньо пов'язаний з характером впроваджуваних нововведень.

Успіх інноваційної діяльності значною мірою встановлюється формами її організації і способами фінансової підтримки. Мірою того, як нові наукові розробки і технології стають основоположними складовими національної безпеки держави, розвинені країни знаходять різноманітні можливості для підтримки й розвитку інновацій. При цьому поширюється різноманітність методів фінансування інноваційної діяльності і спектр заходів з непрямой підтримки інновацій.

Принципи організації фінансування інноваційних процесів мають бути орієнтовані на множинність джерел фінансування, на гнучкість і динамічність окремих елементів системи і забезпечувати швидке і ефективне впровадження інновацій з їх подальшою комерціалізацією, що передбачає зростання фінансової віддачі від інноваційної діяльності. Для цього необхідно витримати дві головні умови: активізувати державну інноваційну, науково-технічну і промислову політику і готовність підприємців перейти до активного інноваційного розвитку.

Серед основних принципів побудови ефективної системи фінансування інновацій можна виділити:

- чітку цільову орієнтацію фінансової системи – її зв'язок із завданням швидкого та ефективного впровадження сучасних науково-технічних досягнень;
- логічність, обґрунтованість та юридичну захищеність використаних прийомів і механізмів;
- множинність джерел фінансування;
- широту і комплексність системи, тобто можливість охоплення максимально широкого кола технічних і технологічних нововведень і напрямів їхнього практичного використання;
- адаптивність і гнучкість, що припускає постійне реформування як всієї системи фінансування, так і її окремих елементів відповідно до змін зовнішнього середовища з метою підтримки максимальної ефективності [1, с. 297].

Відсутність цілісної системи управління інноваційними процесами в країні та репресивна по відношенню до інноваторів державна політика, розпочата у 2005 році, призвели до таких негативних наслідків:

Процес дослідження інвестиційної привабливості підприємства

Група	Тип	Організаційна структура джерел в групі
Державні ресурси	Власні	Державний бюджет, бюджет Автономної Республіки Крим; Бюджети обласні, місцеві, районні; Державний фонд фундаментальних досліджень; Державна інноваційна компанія; Позабюджетні фонди Податкові пільги для інноваційних організацій
	Залучені	Державна кредитна система; Державна страхова система
	Позикові	Державні позики (державні займи, зовнішні займи, міжнародні кредити тощо); Податковий інноваційний кредит
Ресурси підприємств; суб'єктів господарювання	Власні	Власні інвестиційні ресурси підприємств, фонди розвитку виробництва
	Залучені	Внески, пожертвування, продаж акцій, додаткова емісія акцій; Інвестиційні ресурси інвестиційних компаній – резидентів, у тому числі пайових інвестиційних фондів; Інвестиційні ресурси страхових компаній – резидентів; Інвестиційні ресурси недержавних пенсійних фондів – резидентів
	Позикові	Банківські, комерційні кредити; Бюджетні цільові кредити; Фонди венчурного капіталу; Інвестиційні ресурси іноземних інвесторів, у тому числі комерційних банків, міжнародних фінансових інститутів

– частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової продукції скоротилася у 2011 році до 3,8% (найнижчий показник за останні десять років);

– кількість найменувань нової продукції, виробництво яких було освоєно, зменшилася з 3978 найменувань у 2005 році до 2685 найменувань у 2011 році, тобто майже у 1,3 раза.

У 2011 році середня інтенсивність інноваційних вкладень в Україні становила 0,92%, що є значно нижчим за середньоєвропейський показник.

Світова економічна криза 2008–2010 років призвела до скорочення видатків на інновації, особливо приватного сектору (фінансування інноваційної діяльності за рахунок вітчизняних інвесторів скоротилося з 49,4 млн. грн. у 2002 році до 31 млн. грн. у 2011 році). Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності у 2011 році становив 8045,5 млн. грн., або 0,7% ВВП, – найнижчий показник за останні десять років. Частка бюджетних коштів у загальному обсязі становить близько 1%.

Основне джерело фінансування інноваційної діяльності – власні кошти підприємств – за 2008–2011 роки скоротилося до 0,4% ВВП, що відповідає рівню приблизно 1995 року.

Інтенсивність інноваційних вкладень (частка витрат на інновації у загальному обсязі реалізованої продукції) становила в середньому по Україні у 2010 році 0,92%. Найбільшого значення цей показник досяг у 2007 році – 1,5%, але й це значення є значно нижчим за середньоєвропейське (близько 2,3%) (див. рис.).

Ключовою проблемою є неефективна структура інноваційних витрат – більш як 60% інноваційних коштів спрямовується на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення.

Структура витрат за видами інноваційної діяльності відзначається значними диспропорціями та неефективною структурою. У галузях вітчизняної економіки з високою інтенсивністю інноваційних витрат (крім машинобудування)

майже 100% витрат використовується саме на придбання обладнання.

Про несприйняття вітчизняним бізнесом новітніх досягнень науки і техніки свідчить рівень витрат на придбання нових технологій – найнижчий з усіх напрямів витрат. Найбільшого значення цей показник досяг у підприємств з виробництва коксу, продуктів нафтопереробки – 40,9%, легкої промисловості – 10,0%, хімічного виробництва – 5%.

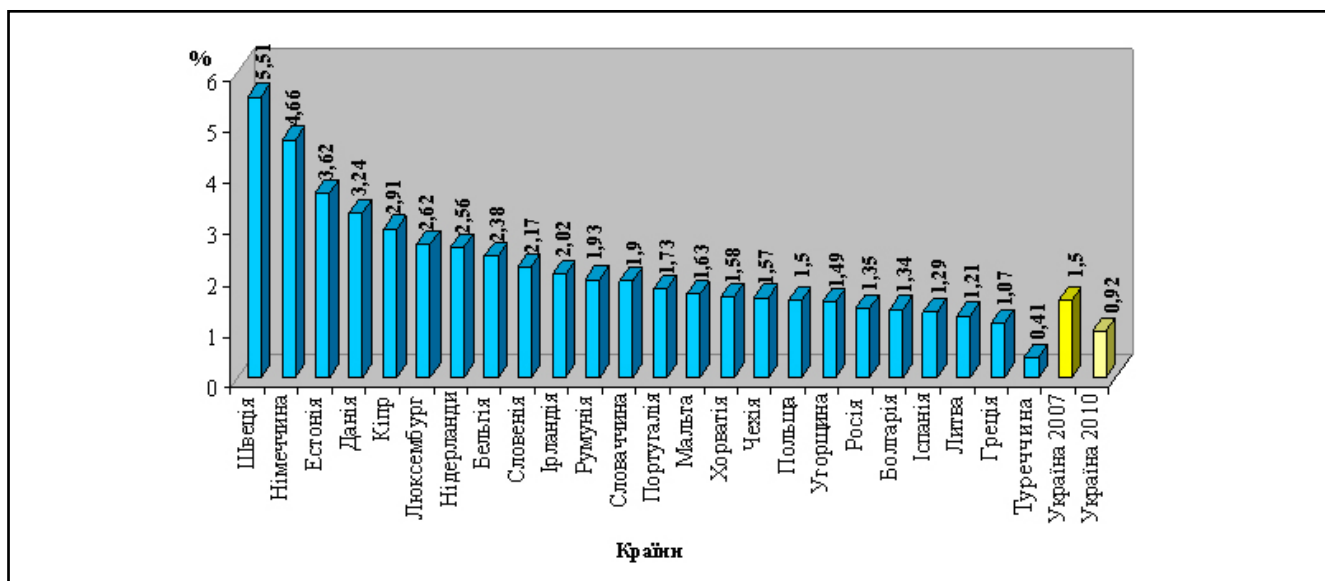
Водночас підприємства провідних європейських країн значно більше орієнтовані на підвищення рівня новизни інновацій, інвестуючи значні фінансові ресурси у науково-технічні розробки. Так, частка витрат на НДДКР у Швеції становить 63,2%, Нідерландах – 62,5, Люксембургу – 53,8, Бельгії – 42, Туреччині – 28,9, Польщі – 8,3, Румунії – 13,4, Чехії – 23,2, Росії – 15% від загального обсягу витрат на інновації.

Витрати на дослідження і розробки перевищують вкладення в обладнання в Бельгії, Ісландії, Люксембургу у 1,5–2 рази. У країнах Східної Європи інвестування більш орієнтовано на оновлення основних засобів. Співвідношення витрат на наукові дослідження та придбання обладнання становить у Болгарії 1:19, Естонії – 1:8, Польщі та Словаччині – 1:7, Росії – 1:6.

В Україні жоден вид економічної діяльності не досяг середньоєвропейського рівня за часткою нової для ринку продукції.

З урахуванням ступеня новизни продукції переважну частку продукції становила продукція з низьким рівнем новизни (нова для підприємства) або 2,6% від загального обсягу реалізованої промислової продукції. В європейських країнах відповідний показник має значення, менше за частку реалізованої продукції, нової для ринку.

Обсяг продукції з високим ступенем новизни (нова для ринку продукція) становив лише третину реалізованої інноваційної продукції, або близько 1,3% від загального обсягу реалізації. У той час як у Фінляндії він становив 16%, Чехії – 12,4, Греції – 23, на Мальті – 31%.

Інтенсивність інноваційних вкладень по окремих країнах світу

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

За межі України у 2011 році реалізовано майже 41% інноваційної продукції, переважно у країні СНД. Із загального обсягу експортованої продукції нова для ринку становила майже 15% реалізованої інноваційної, нова для підприємства – 25,8%, що свідчить про неспроможність вітчизняної продукції з високим для нас ступенем новизни конкурувати на зарубіжних ринках, а відтак – про технологічне відставання української промисловості [10].

Сучасний етап становлення ринкової економіки в Україні потребує створення ефективної системи державного регулювання інноваційної діяльності, яка має базуватися на пріоритетності економічної мети, що сприяла би створенню нормального конкурентного ринкового механізму та відображала національні інтереси. Під державним регулюванням інноваційної діяльності мається на увазі конкретний цілеспрямований вплив органів державної влади на економічні інтереси інститутів інноваційної сфери [8, с. 391].

Прагнучи інтегруватися до світового економічного простору, уряд України повинен забезпечувати реалізацію такої державної економічної політики, яка б спрямовувалася передусім на створення як державних, так і суто ринкових інститутів, що сприятимуть ефективному генеруванню і поширенню інновацій та формуванню визначального фактору сучасної конкурентоспроможності – експортного потенціалу [9, с. 54].

Сьогодні інновації стають ключовим чинником розвитку для більшості підприємств. Характерним є зростаюча кількість наукових праць, в яких досліджується інноваційна діяльність. У більшості з них акцент робиться не на ціновому механізмі конкуренції, а на інноваційних процесах, пов'язаних з поліпшенням всього виробничо-господарського потенціалу підприємства. Ось чому вітчизняні вчені намагаються обґрунтувати національні інноваційні пріоритети, знайти дійові механізми залучення й ефективного використання інновацій. Однак масштаби та рівень наукової роботи зазначених проблем залишаються недостатніми.

Висновки

Однією з головних умов формування конкурентоспроможної стратегічної перспективи розвитку підприємства є насамперед його інноваційна активність. Впровадження інновацій дедалі частіше розглядається як єдиний спосіб підвищення

конкурентоспроможності товарів, що виробляються, підтримки високих темпів розвитку і рівня прибутковості.

1. Однією з основних проблем є відсутність практичного досвіду ведення інноваційної діяльності в ринкових умовах.

2. Відсутність інформаційної бази для впровадження нововведень.

3. Інноваційна політика держави має бути спрямована на підвищення ефективності діяльності підприємств, для яких пріоритетним є випуск високотехнологічної продукції.

4. Покращення інвестиційного клімату в країні.

5. Необхідно створити державну підтримку щодо експорту високотехнологічної продукції.

6. Створення сприятливого клімату для «здорової» конкуренції на внутрішніх та зовнішніх ринках.

7. Зменшення податкового тиску для компаній даної категорії, особливо на початкових стадіях розвитку.

Список використаних джерел

1. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.

2. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – Луцьк: Ред.-вид. від. «Вежа» Волин, держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 456 с.

3. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: Учеб. для вузов: 5-е изд. – СПб.: Питер, 2005. – 448 с.

4. Станіславик О.В. Теоретико-методичні основи оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств: Автореф. дис. Одеса, 2008. – 20 с.

5. Джурбаева Г.Н. Концептуальные подходы к финансированию инвестиционной деятельности промышленного предприятия / Известия ИГЭА. – 2005. – С. 37–41.

6. Скрипко Т.О. Інноваційний менеджмент. – К.: Знання, 2011. – Книга. – 423 с.

7. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.

8. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: Підручник. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.

9. Кіктенко О.В. Механізми державного регулювання інноваційного розвитку національної економіки України // Економіка та держава, 2006 – № 11. – С. 53–56.

10. http://www.uin-tei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=446